

juris naturalis, vel juris tertii; nam inferior non dispensat in lege superioris, nec homo in lege naturæ, nec alter in alterius jure. Poterit tamen, urgente casu, dispensare R. Pontifex (ut revera dispensat) in iis, in quibus jus divinum oritur a voluntate humana, uti in votis et juramentis; tunc enim non aufert jus divinum, sed uti doctor universalis Ecclesiæ et supremus divinæ interpretis voluntatis declarat, legem divinam eo in casu non obligare.

583. Q. 2. *An Episcopus possit dispensare super impedimentis* ¹?

R. Quoad *impedimenta impediencia* Episcopus potest subditos universaliter dispensare ex consuetudine, imo et alteri dispensationem delegare. Si excipiantur: 1. vetitum latum a Pontifice vel ab alio superiore, puta ab Archiepiscopo in appellationis causa: vel a canonico jure propter alterius hæresim; nam in matrimoniis mixtis solus Pontifex dispensat; 2. sponsalia, quia agitur de jure tertii, cujus remissio necessaria est; 3. votum absolutum vel ingrediendæ Religionis vel perpetuo castitatis servandæ; quia id sibi Pontifex reservavit.

Item ex consuetudine universali potest Episcopus dispensare per se vel per alium in impedimentis, quæ matrimonio inuito superveniunt, et impediunt debiti petitionem, uti in affinitate. Ita in ordine ad debitum conjugale dispensare potest conjuges a voto castitatis perpetuæ, sive ante matrimonium sive postea votum illud emissum fuerit, modo non fuerit emissum mutuo conjugum consensu ². Ita communiter Anacletus, Sanchez, Sporer et alii apud Lucium Ferraris ³.

584. Quod vero pertinet ad *impedimenta dirimentia*, dis-

¹ V. Liguori, *Homo Apost.*, tract. X, nn. 29 et seqq., ubi omnes Episcoporum facultates ac privilegia fuse refert. Et *Op. Mor.*, l. III, n. 258; l. VI, n. 987.

² Censent Salmanticenses etiam Vicarium generalem Episcopi posse dispensare in hujusmodi speciali voto ex concessione generali, quam ipse habet ad casus episcopales.

³ *Biblioth. canon.*, etc., vº Debitum conjugale, art. 2, ubi pluribus id probat.

tinguendum est: vel matrimonium nondum est celebratum, vel matrimonium jam celebratum est.

Si 1, commune est Episcopum in aliquo peculiari casu posse utique dispensare suos subditos, non quidem ordinario jure suo, sed ex tacita Pontificis concessione. Est nempe, quando vera urget necessitas, et agitur de impedimento occulto: v. g., si alias immineat periculum mortis, aut si matrimonium necessarium sit vel ad legitimandam prolem, vel ad vitandam sceminæ infamiam aut alia damna, vel si honesta mulier parata sit nuptias tali die contrahere, et in Confessione sacramentali manifestet impedimentum. In talibus rerum adjunctis vel cessat omnino reservatio, vel præsumitur Papa consentire, maxime cum ipse jam notam habeat hanc sententiam communiter ab auctoribus esse traditam atque receptam. — Diximus *non quidem ordinario jure suo*; certum enim est episcopos sive seorsim sumptos sive etiam in Conciliis provincialibus congregatos non posse relaxare jure proprio ecclesiastica impedimenta matrimonium dirimentia. Secus actum esset de jurisdictionis episcopalis circumscriptione, deque ipsorum subjectione auctoritati pontificiæ; essent enim veluti totidem pontifices summi, qui jure fruerentur relaxandi quamcumque legem universalem pro universo Ecclesiæ bono sancitam; sicque solveretur unitatis ecclesiasticæ compago. Huic doctrinæ constanter Romani Pontifices sese opposuerunt, ut Clemens XI Encycl. ad Hispaniarum Episcopos anno 1709, Pius VI Brevi ad Archiepiscopum Trevirensem anno 1782, qui etiam anno 1786 damnavit errorem Eybelli aientis, dispensationum reservationes indebitas et episcopo injurias; tandem Pius VII Brevi ad Galliæ Episcopos anno 1809¹, etc.

Si 2, adhuc posse Episcopum dispensare affirmant cum Benedicto XIV communiter Theologi et Canonistæ, eadem ratione, qua supra². Et episcopus Zerola in sua *Praxi epi-*

¹ Perrone, *De matrimonio christiano*, l. II, sect. 1, c. III. — Bouix, *De Episcopo*, p. V. — Devoti, *Inst.*, l. II, t. II. — Della Motta, *Teoria dell' istituzione del matrimonio*, parte IV; Documenti.

² *De Syn.*, etc., § IX, c. II. Et hanc facultatem Episcopus non modo in particulari, sed etiam generaliter pro omnibus casibus occurrentibus dele-

scopali testatur sibi a romana Curia affirmative fuisse responsum, nonnullis tamen intervenientibus conditionibus : et sunt 1. ut matrimonium contractum sit cum ignorantia impedimenti, saltem ex una parte ; 2. ut sit consummatum, quod recte supponitur, si jam ab aliquibus diebus sit initum ; 3. ut sit occultum, id est non publica fama vulgatum ; 4. ut non sit facilis ad Papam recursus, uti, v. g., si partes sint pauperes, quæ non habeant ad supplicandum expensas ; 5. ut matrimonium fuerit contractum in faciem Ecclesiæ, neque fuerint neglectæ proclamationes ; 6. ut immineat periculum infamiæ aut scandali si separentur putati conjuges, vel incontinentiæ si non separentur. — Si vero, addit Benedictus XIV ex Cabassutio, aliqua ex his circumstantiis non adsit, et personæ sint revera pauperes, rudes, rusticæ, Episcopalis charitatis erit prosequi hanc dispensationem in forma pauperum apud Sedem apostolicam, ut plane gratis obtineatur.

Advertunt ultimo dispensationem in prædictis casibus ab Episcopo obtentam, prodesse tantum pro foro conscientiæ ; ideo si postea externe detegatur impedimentum et deducatur ad forum contentiosum, erit ad Pontificem recurrendum. Excipe nisi fidem facere possit Confessarius de dispensatione ; sane quod semel sublatum est, non debet iterum reviviscere juxta illud juris : *Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari.*

585. *Quid (dices) si agatur de impedimentis dubiis?* Affirmant probabiliter posse Episcopum dispensare in impedimentis dubiis, de quibus scilicet quæstio est, an revera subsistant necne. Idem commu-

gare potest, ut aiunt Coninchius, Elbel, Guttier, Henriquez, Salmanticenses, Sanchez, Valentia, Vasquez, etc.; cum enim hæc potestas non personæ, sed officio sit adnexa, ipsa jam reputantur ordinaria : et ideo illa recte potest delegari. Eam tamen dispensandi facultatem non habent Vicarii generales Episcopi sine ejusdem speciali commissione ; quia esto, quod hæc vim induat facultatis ordinariæ ; cum tamen id sit tantum ex præsumpta Pontificis voluntate, non autem ex privilegio in jure expresso, ideo in generali commissione Vicariatus ea non intelligitur commissa. Aliter dicendum de Vicario capitulari, qui succedit in omnem ordinariam Episcopalem jurisdictionem. *Liguori.*

nissime dicunt de omnibus impedimentis Pontifici reservatis quotiescumque dubitatur, utrum necessaria sit Pontificis dispensatio : nam ex una parte, cum reservatio sit odiosa, stricte est interpretanda, et restringenda ad casus certos ; ex altera principium est inter Juristas commune in casibus dubiis, qui frequenter occurrunt, bene posse inferiorem dispensare in lege sui superioris. Ita Barbosa, Cabassutius, Continuator Tournely, Elbel, Merbesius, Pikler¹, etc.

Art. I. — De modo dispensationis impetrandæ².

Hic confessarii ac parochi sedulo incumbant, ne decipiant ad se confugentes pro dispensatione impetranda, cum ipsorum gravi detrimento et damno.

586. Q. 1. *Quomodo impetrandæ impedimentorum dispensationes?*

R. Quoad dispensationes, quæ de jure ordinario conceduntur ab Episcopo, id notasse sufficiat : nempe oportere, ut impedimentum cum suis circumstantiis clare exponatur, et causa supplicationis in veritate aperiatur ; ne dispensatio nullitatis defectu laboret.

587. Quoad dispensationes vero, quæ a R. Pontifice obtinentur, sciendum est, quod duplex Romæ Tribunal erectum est pro matrimonialibus dispensationibus concedendis : unum quod dicitur *Dataria Apostolicæ* ; alterum quod dicitur *Sacræ Pœnitentiariæ*. — A Dataria petuntur dispensationes pro foro externo, et pro impedimentis publicis, vel quæ publica fieri prævidentur ; a Pœnitentiaria autem pro ipso foro interno seu Pœnitentiæ, et pro impedimentis occultis. Illa cessat defuncto Pontifice ; ista vero non cessat. Item in Dataria solvenda est taxa pecuniaria major vel minor juxta gradus parentelæ ac personarum divitias ac qualitates : quæ quidem mulctæ juste ab Ecclesia salubriterque constitutæ sunt, ut habet Pius VII, *ad resarciendum aliqua ratione vulnus quod ex dispensationum matrimonialium concessione ecclesiasticæ disciplinæ infligitur, et ad matrimonia inter personas con-*

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 902.

² V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 1131.

*sanguinitatis vel affinitatis vinculo invicem conjunctas rariora ac difficiliora reddenda*¹. At nulla solvitur taxa in Pœnitentiaria, et juramentum præstant varii illius administri se nihil etiam sponte donatum accepturos. Dispensationem Dataria et Pœnitentiaria hodie non solent concedere *in forma gratiosa*, sed *in forma commissoria*; id est non gratiam dispensationis tribuunt actu dispensando, sed committunt, mandant seu delegant alium ad dispensandum, si exposita vera sint (S).

588. a. Pœnitentiaria quoad *impedimenta impediencia* facultatem habet ea dispensandi, si occulta sint, nec agatur de jure tertii; consequenter dispensat super voto castitatis perpetuæ, aut Religionem ingrediendi. Quoad *impedimenta dirimentia* vero, si agatur de contrahendis matrimoniis, dispensat in impedimentis occultis tum publicæ honestatis, tum affinitatis ex copula illicita; imo etiam criminis: attamen si conjugicidium interfuerit, etsi occultum, raro admodum dispensatur a S. Pœnitentiaria²; quod si fuerit publicum, neque per Datariam relaxari solet³. Si autem agatur de matrimoniis jam contractis, ad illa revalidanda præter tria prædicta, Pœnitentiaria dispensat quoque in impedimentis occultis tum cognationis spiritualis, tum consanguinitatis et affinitatis, etiam ex copula licita in tertio et quarto gradu: imo etiam in secundo, si per decennium tale impedimentum duraverit occultum, et oratores ut veri conjuges habiti fuerint. Item potest dispensare super tertio et quarto gradibus publicis ad revalidandum matrimonium nullum ex causa subreptionis vel obreptionis occultæ Litterarum apostolicarum (attamen si falsitas consisteret in narratione præcedentis copulæ ad facilius habendam gratiam, cum tamen illa non extitisset, iterum esset ad Datariam recurrendum). Tandem tam in matrimonio contrahendo, quam in contracto potest convalidare dispensationem obtentam etiam a Dataria, sed nullam *ex relicta copula occulta*, vel *publica narrata, sed tacendo intentionem, qua facta est ad faciliorem dispensationem reddendam*, si tamen copula adhuc sit secreta⁴.

Ceterum S. Pœnitentiaria pro casu peculiarissimo obtinere potest a Pontifice facultates extraordinarias, si recurratur ad eam, etiam pro foro externo (tenuem taxam, solvendo quæ ad Datariam transmittitur),

¹ Brevi 28 febr. 1809 ad Galliæ Episcopos.

² Benedictus XIV, Bulla *Pastor*.

Benedictus XIV, Epistola ad Ignatium Realem.

Benedictus XIV, Bulla *Pastor bonus*, 13 apr. 1744; et *Notifikatione* LXXXVII.

uti, v. g., si agatur de absolute paupere: et tunc observentur clausulæ in speciali rescripto positæ.

589. Porro recursus ad sacram Pœnitentiariam exhibetur Em^o cardinali Pœnitentiario majori; taceri debent nomina, cognomina, patria, Diœcesis et similia, quæ ad personas pertinent; cum agatur de foro tantum interno; igitur nomina finguntur, v. g., *Titius, Berta*. Deinde exprimitur objectum dispensationis, et fit latino idiomate. Additur ultimo tum nomen ac cognomen verum personæ ad quam rescriptum dirigendum est; tum nomen loci, in quo ipsa moratur; et hæc ad errorem vitandum exarantur idiomate vulgari. Quilibet recurrere potest sive Parochus sive Confessarius: imo vel ipse qui dispensationem desiderat. Sed præstat, ut utatur opera experti, vel melius Curiæ episcopalis, ut vitetur omnis error (T).

590. b. Quoad Datariam pertinet, hæc generatim dispensat (nisi res sit de jure tertii) impedimenta publica tum impediencia, tum dirimentia, sive agatur de contrahendo sive de jam contracto matrimonio. In Dataria autem habentur tria officia distincta: est officium *Minoris Gratia*, ubi remotiores gradus; officium *Cancellariæ*, ubi gradus medii: et officium *Præfecturæ Brevium*, ubi nempe primi gradus dispensari solent. Ceterum ex Chirographo Gregorii XVI ad Pro-Datarium, 22 nov. 1836, habetur: *vel* in primo affinitatis gradu, ut si Titius, uxore defuncta, hujus sororem ducere velit; *vel* in primo consanguinitatis mixto cum secundo consanguinitatis, ut si Titius ducere velit filiam fratris sui aut sororis; scilicet suam neptem ex parte fratris aut sororis; *vel* in primo affinitatis mixto cum secundo affinitatis gradu, ut si Titius ducere velit filiam fratris suæ uxoris, scilicet suam neptem ex parte uxoris, non dispensari, nisi urgentissima causa, et de ea expresse testante pro conscientia Episcopo¹.

591. Quando recurritur ad Datariam apostolicam, epistola supplex dirigitur ad ipsum Pontificem, et nomina vel cognomina non finguntur, sed scribuntur vera; et indicandum etiam si oratores sint diversæ Diœcesis, quia solet rescriptum dirigi ad Ordinarium sponsæ. Quamvis autem quilibet per se possit recurrere; ad omne tamen erroris periculum declinandum, tutius est, ut res committatur officialibus Curiæ episcopalis, ut passim fit. Ideo parochus, parentelæ arbore confecto, remittat sponso ad vicarium foraneum, cujus maxime sunt partes hæc de re in statu oratorum indagando, in testium depositiones exquirendo, etc.

Petitum autem Romæ dispensatio a Dataria vel *in forma pauperum*,

¹ Chirographum in extensum refert Salzano, *Lezioni di diritto*, ecc., part. III.

vel *in forma ordinaria*; in forma pauperum conceditur tantum vere pauperibus et miserabilibus personis, et non nisi ob copulam vel suspicionem copulae inter eos qui impedimento laborant, habitae, vel potius ob mulieris infamiam et scandala verosimiliter inde secutura, nisi conjugium celebretur¹. In forma autem ordinaria conceditur dispensatio, in ceteris casibus.

592. Q. 2. *Quænam sunt causæ ad dispensationes impetrandas?*

R. Ad dispensandum in omni re legitima causa est tum necessitas, tum utilitas: prima facit necessariam, secunda reddit dispensationem convenientem. Pro præsentis tamen ex communi usu ac stylo romanæ Curiae justæ causæ dispensandi in impedimentis dirimentibus aliæ sunt *honestæ*, aliæ *infamantes*. En præcipuas:

593. a. Causæ honestæ sunt: 1. evitatio vel extinctio magnæ litis vel odii. Item pacis confirmatio inter parentes aut propinquos. Item ablatio scandali; 2. inæqualitas matrimonii; vel defectus dotis competentis, nisi consanguineis vel affinibus nubatur; 3. conservatio honorum in eadem familia et cognatione; 4. merita petentis dispensationem erga Ecclesiam. Item est si ejus parentes Ecclesiæ obsequia præstiterint; nam æquum est, illam se gratam præbere, ut alii ad talia excitentur; 5. necessitas auxilii, v. g., si mulier defectu viri nequeat rebus suis satis consulere, vel filiis ex alio matrimonio habitis providere; 6. ætas inuptæ (non tamen viduæ) excedens annum vigesimumquartum (hæc tamen causa sola non sufficit pro gradibus propinquioribus); 7. angustia loci, si nempe fœmina nequeat in loco originis neque domicilii invenire paris conditionis virum, nisi consanguineum vel affinem. Nomine loci non venit civitas quæ habeat Episcopum, nisi fortasse tercentum focolariorum numerum non excedat; nec veniunt suburbia, quæ una cum civitate computantur, nisi forsitan milliare circiter distent a civitate.

594. b. Causæ infamantes sunt: 1. copula habita cum con-

¹ Reiffenstuel, *De dispens.*, § 8. — Maschat, *De dispens.*, c. III. — De Instit. *Tract. de dispens. matrim.*, l. I. c. VII. — Gualco, *De matrim.*, dissert. VII, c. VII.

sanguinea vel affine et per imprægnationem vel alio modo pro-
palata; 2. nimia partium familiaritas, ex qua scandalum
timetur vel unius partis infamia; 3. matrimonium cum im-
pedimento dirimente jam in initum seu attentatum; et maxime
susceptæ prolis legitimatio.

Ubi notamus: quædam sunt causæ quæ singillatim sumptæ
non sufficiunt ad obtinendam dispensationem, at sufficiunt
cum aliis conjunctæ; ideo omnia candide aperienda sunt.

595. Hisce causis addatur: 1. *periculum hæresis*, scilicet
iis in locis ubi multi sunt hæretici, ne cum hæretica pars
catholica contrahat; 2. *timor ne oratores civiliter tantum
contrahant* in locis ubi matrimonium civile viget; tunc dis-
pensatio conceditur in gratiam prolis nascituræ et familiæ;
item ad scandalum semovendum; 3. denique conceditur dis-
pensatio *ex certis rationabilibus causis*, et est cum nobiles,
magnates, ac principes sine allegatione certæ causæ dispen-
sari petunt; tunc major componenda seu taxa pecuniaria in
pios usus impendenda imponitur. Observat D. Thomas sine
personarum acceptatione fieri, quod facilius dispensetur cum
nobilibus aut divitibus; quia salus publica magis a potentibus
quam a plebeis dependet; et multum Ecclesiæ interest, po-
tentiores non habere contrarios, sed faventes, imo etiam
obligatos¹.

596. Hæc ultima causa, quæ a Curialibus dicitur etiam *causa sine
causa*, quibusdam valde displicet; ea tamen communiter et merito Ca-
nonistæ atque Theologi admittunt cum Benedicto XIV. Sicut enim po-
test Pontifex commutare in aliquam eleemosynam, in aliquod pium
opus votum, ita et vinculum impedimenti. Et sane hujusmodi elargi-
tiones ex præcepto Innocentii X, non confunduntur cum aliis pecuniis
thesauri Cameralis; sed reservantur in Monte Pietatis, et inde non
extrahuntur, nisi de mandato Pontificis, ut in sola opera pia impen-
dantur atque spirituales necessitates: quæ quidem cum in dies crescunt,
ideo erogatio pecuniæ ad illis occurrendum, fit causa satis justa, ut
Ecclesia gratificatura dispenset. Quare solutione illa non emitur dispen-
satio, quod utique simoniacum esset: neque aliquid in dispensantis
utilitatem occasione dispensationis cedit, quod quidem Tridentinum
prohibuit. Sed res ita est: eam tribuentes sanctum opus præstant:

¹ 2, 2, q. 63, a. 2. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, n. 96; l. VI, n. 1150.

sane quid sanctius, quam ad Ecclesiæ decus atque incrementum concurrere? unde ratione illius boni operis, quod præstant, de Ecclesia bene merentur.

597. In ipsa civili Republica, qui in opera beneficentiæ opes consumunt, nonne prædicantur ubique, multisque prærogativis distinguuntur? Neque tamen conqueruntur cives; quia probe noscunt, eos non ideo extolli quia divites, sed quia divitiis bene uti sciunt. En casus. De cetero, quod divites multis fruuntur supra pauperes, non est de Ecclesiæ acceptione; sed de rei natura. Adde: simul cum pecuniæ retributione aliqua alia ordinarie requiritur causa, etsi non ita urgens. Adde: per hanc pecuniæ necessariam solutionem rariora ac difficiliora matrimonia inter personas conjunctas redduntur; cum pauci sint qui possint et velint solvere. Absit ergo, ut eos vel minimum probare possimus, qui hac de re blaterando parum reverenter se exhibent erga Sanctam apostolicam Sedem (U).

598. Q. 3. *Quænam in supplicatione dispensationis explicanda sunt?*

R. Reticentia, licet inculcata, eorum quæ ex jure aut stylo Curie romanæ aperienda essent, cum nullam faceret dispensationem, ut docent omnes Canonistæ: ideo caute hac in re procedendum est, ac melius est abundare; nam res est de valore Sacramenti. Quæ autem sunt de necessitate præcipue explicanda, hisce versibus exprimuntur:

*Causa movens, modusque, genus, species numerusque,
Linea, qui gradus, et si copula, jamque potitus.*

1. *Vera et legitima causa* efficaciter movens ad impetrandam dispensationem; nam causarum expressio ad validitatem pertinet ex stylo Curie sive quando Romæ conceditur gratia dispensandi, sive quando executor in illis inquirat vel actu dispensat. Ita Benedictus XIV Constitutione *Ad apostolicæ servitutis*, 25 febr. 1842.

2. *Modus specialissimus* quo contractum fuit impedimentum: v. g., in cognatione spirituali, an sit paternitas aut maternitas ex una parte et filiatio ex altera; vel an sit tantum compaternitas et commaternitas; nam longe indecentius est matrimonium inter patrem et filiam spirituales, quam inter compatrem et matrem ejusdem filie. Item quoad crimen exprimendum an sit ex adulterio, aut ex machinatione, an ex

utroque simul; quia difficilius in uno casu, quam in alio conceditur dispensatio. Benedictus XIV, Bulla *Pastor bonus*.

3. *Genus impedimenti*, ut patet: unde, v. g., si consanguinitatis pro affinitate exprimitur, aut vicissim, nulla est dispensatio; nisi forsitan in concessione dispensationis etiam affinitas nominetur, ut aliquando fit.

4. *Species distincta ejusdem impedimenti*, v. g., si sit cognatio, utrum ea sit carnalis an legalis an spiritualis; et si spiritualis, an proveniat a Baptismo vel Confirmatione, cum fortius vinculum ex Baptismo oriatur. Item si sit affinitas, an proveniat a copula licita vel illicita: si honestas, an a sponalibus vel matrimonio rato originem ducat.

5. *Numerus impedimentorum*: v. g., si præter cognationem adsit affinitas. Quod valet etsi plura impedimenta sint ejusdem speciei et gradus: puta si quis duas ejus, quam ducere intendit, sorores cognovisset, tunc enim sunt duo; vel si duas sorores et matrem quoque sibi copulasset, quo in casu tria haberentur impedimenta, et ideo triplex illa copula exprimenda; ratio est, hæc impedimenta etsi non specie diversa, sunt tamen numero distincta. Item dicendum de cognatione spirituali, v. g., si quis tenuerit eundem filium in Baptismo et Confirmatione, vel si quis tenuerit filios illius qui filios suos tenuit; at necesse non est exprimere an plures tenuerit filios ejus quem ducere intendit, quia non multiplicatur cognatio. Hoc idem dicendum de aliis impedimentis consanguinitatis, publicæ honestatis, etc., Benedictus XIV, Brevi *Etsi matrimonialis*, 30 sept. 1755. — Qui quidem impedimentorum numerus in una eademque supplicatione exprimendus est, cum impedimenta conjuncta ordinarie adferant majorem repugnantiam ad contrahendum, ut si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem turpiter cognovit; nam tunc difficilius redditur dispensatio. Excipe probabiliter cum De Justis et aliis communiter, si impedimenta sint diversæ omnino rationis et unum ex altero non augeatur, ut si quis ligetur impedimento consanguinitatis et simul castitatis vel religionis; tunc potest divisim impetrari dispensatio, etiam apud idem tribunal. Item est si unum impedimentum esset publicum, aliud occultum, uti si quis vult

ducere consanguineam cujus sororem occulte cognovit: tunc ne infametur contrahentes recurrendo ad Datariam, si velint, possunt dispensationem petere divisim, nempe petitur dispensatio impedimenti publici a Dataria, tacito secreto; sed utrumque est exprimendum in supplicatione ad Pœnitentiarium. Ex Bulla *Pastor bonus et praxi*.

6. *Linea et gradus*: linea, an sit recta an lateralis; gradus, nempe in quo numero positus sit. Et si gradus sit inæqualis debet exprimi sexus, qui est stipiti proximior: quia difficilius conceditur, ut nepos ducat amitam, quam patruus nepem; major enim perversio ordinis est, ut nepos constituatur suæ amitæ caput. Si ex errore poneretur gradus proximior pro remotiori, commune est valere dispensationem; cum minus in majori contineatur. In gradu autem inæquali, si gradus propinquior in affinitate vel consanguinitate reticitus fuit, adhuc valet dispensatio, modo gradus reticitus non sit primus, ut advertit Giraldus; sed pro foro externo ad scandalum vitandum eorum qui forsitan credunt illam dispensationem nullam esse, essent obtinendæ Litteræ declaratoriae ab apostolica Sede. Pius V, Constitutione *Sanctissimus*, et Benedictus XIV, Constitutione *Etsi*.

7. *Copula habita inter impedimento detentos*, si agatur de impedimento consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis vel publicæ honestatis, uti ex variis declarationibus S. C. C. probat Garcias. Palus id quoque extendit cum Corrado ad impedimentum cognationis legalis¹. Est autem exprimenda sive habita fuerit sine intentione facilius obtinendæ dispensationis, sive cum hac intentione, etiamsi hæc intentio fuerit tantum mente concepta²; non est tamen exprimendum

¹ Si sponsi, qui quarunt dispensari, sint spectatæ conditionis ac benemerati, de copula non sunt interrogandi; offenderentur nimis, nec copula potest supponi. Si tamen aliqua suspicio illius habetur, interrogentur quidem, sed prudenter, ac nonnisi gradatim ad copulam veniendo. Si tamen sponsus esset rudis atque procax, clarius sine ulla offensione et scandalo posset interrogari.

² Probabilissime dicunt Salmanticenses cum aliis, quod si in petitione aliæ causæ per se jam sufficientes ad obtinendam dispensationem exponantur et simul exponatur copula (quæ semper exponenda), tunc non est opus

quot vicibus copula intercessit. Si copula sit publica, exprimenda est in Dataria simul cum publico impedimento; si autem impedimentum sit publicum sed copula occulta, tunc ne quis infametur, a Dataria petitur dispensatio a solo impedimento, in Pœnitentaria vero exponitur copula secreta una simul cum impedimento, super quo vel jam obtenta vel obtinenda est dispensatio a Dataria. Benedictus XIV, Bulla *Pastor Bonus*, et stylus Curiae¹.

8. *Jam obtenta dispensatio*, sed si sit super eadem materia et in re peccaminosa, puta in uno impedimento criminis; ratio quia tunc difficilius dispensatur ex jure². Secus si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel in crimine diverso, ut si quis ad contrahendum cum una jam fuerit dispensatus ab impedimento criminis, et nunc petat dispensari ab impedimento affinitatis ex copula illicita ad contrahendum cum alia, prima jam defuncta; tunc potest petere secundam dispensationem, quin mentionem faciat de prima jam obtenta. Ita communiter cum Concina.

599. Ceterum si agatur de revalidando matrimonio nullo, hæc adhuc specialiter sunt exprimenda: 1. an partes (vel earum una) contraxerint cum bona vel mala fide, id est cum scientia impedimenti vel non; 2. an cum debitis proclamationibus; 3. an sub spe facilius dispensationem obtinendi; 4. an etiam matrimonium fuerit consummatum (V).

ut allegetur, quod copula fuerit consummata ad dispensationem facilius impetrandam. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 1134.

¹ Ut copula sit de necessitate exprimenda debet: — 1. esse consummata, hoc pacto ut se conjungentes fiant una caro (attamen referente Dens, Leo XII, die 5 maii 1827, declaravit pro foro externo *exprimendam esse copulam, si vas femineum penetratum fuerit, licet ea secuta non fuerit que tum ad protis generationem tum ad perfectam copulam requiruntur*); — 2. incestuosa formaliter, nempe ut habita fuerit cum scientia impedimenti; alioquin non esset nisi materialis, ut habet Lambertini, *Notificatione lxxxviii*, n. 25; quanquam Pyrrus Corradus aliter tueatur tum ex praxi quotidiana tum ex stylo Curiae. Attamen si agatur de dispensatione in forma pauperum obtenta, copula semper est exprimenda, etsi cum ignorantia impedimenti habita, cum aliis supra dictis circumstantiis, ut pluries probat laudatus Corradus.

² L. III, *Cod. de Episc. aud.* — Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 1137.